

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

POLICHROMIE ŚCIENNE

KOŚCIOŁA PW. PRZEMIENIENIA PAŃSKIEGO W WĄSOSZU

Wąsosz 12.02.2016

opracowała mgr Marta Gościcka

POLICHROMIE ŚCIENNE nr rejestru B-151 z dnia 14.12.2006 r.– HISTORIA

- 1896 rok - figuralne dekoracja kruchty północnej autorstwa prawdopodobnie Dowmunta
- 1926 rok– polichromie w prezbiterium kościoła wykonane przez Władysława Drapiewskiego, na ścianach i sklepieniach prezbiterium.
- 1926 rok– polichromie na półkolumnach przy filarach międzynawowych kościoła wykonane przez Władysława Drapiewskiego.
- 1945-50 polichromie sklepienia nawy głównej i naw bocznych oraz ściany naw bocznych i filary międzynawowe (bez półkolumn) wykonane przez Józefa Warzyńskiego.

STAN ZACHOWANIA ŚCIAN

W kościele panuje wysoka wilgotność. Z historycznych opisów stanu zachowania obiektów wynika, że od dawna występuje silne zawilgocenie ścian, zwłaszcza od dołu. Prawdopodobnie wylanie szczelnej wylewki w nawach pod nową posadzkę w latach 50-tych XX wieku spotęgowało problem zawilgocenia. Posadzka przy filarach i pod ścianami jest okresowo zawilgocona. Wpływa to znacząco na stan zachowania polichromii. Możliwe że zły stan zachowania dolnych partii ścian był przyczyną wykonania cementowych cokołów, przypuszczalnie w trakcie ostatniego remontu. Przy posadzce zaprawa cokołów jak i starszych tynków wapiennych w dolnej partii ścian jest mocno osłabiona i częściowo uległa wykruszeniu. Pomiar zawilgocenia tynku, wykonany w momencie niewystępowania zawilgocenia na posadzce, wykazał nadmierne zawilgocenia tynków a znacznie podwyższoną wilgotność zaobserwowano w dolnej części ścian.

Przemaalowania na ścianach naw bocznych (najprawdopodobniej wapienne scalenia kolorystyczne z konserwacji z lat 90-tych.) są całkowicie spudrowane i ulegają usunięciu przy lekkim dotknięciu. Wtórna lamperia, przypuszczalnie olejna, namalowana na ścianach i filarach do wysokości ok. 160 cm, w kilku warstwach, łuszczy się i osypuje.

Również nieszczelność i napływ wilgoci występowały od góry. Na sklepieniu nad chórem widoczne są stare zacieki i zawilgocenia powstałe w okresie sprzed remontu dachu na początku XXI-wieku. Także pod oknem widać smugi po zaciekach, również powstałe przed wymianą okien i witraży. Kolejnym problemem ścian są spękania muru występujące na filarach pod chórem.

Dekoracja malarska ścian i sklepień kościoła w Wąsoszu.

Widok na posadzkę w nawie głównej.

Zawilgocenie posadzki nawy głównej

POSADZKA

Na przełomie XIX i XX wieku przeprowadzono prace remontowe posadzki kościoła w prezbiterium zakładając płytki ceramiczne o bogatym wzorze. Prawdopodobnie pod spodem wykonana została wylewka betonowa.

W latach 50-tych XX wieku wykonano remont naw kościoła polegający na usunięciu drewnianej posadzki i położeniu szarych płyt na szczelnej wylewce.

Przełożona nowa posadzka w nawie głównej

WSTĘPNY POMIAR ZAWILGOCENIA TYNKÓW

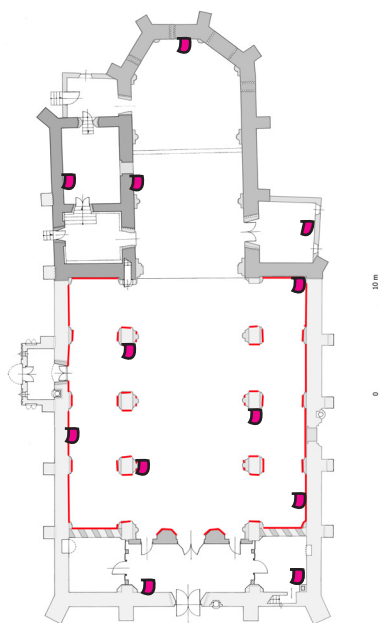
W wybranych reprezentatywnych miejscach wykonano pomiar zawilgocenia tynku stosując wilgotnościomierz testo 606-2 oparty na metodzie elektrooporowej (zmiana oporu elektrycznego materiału w wyniku zmiany zawilgocenia).

Zakres pomiarowy dla zaprawy wapiennej to 0,5–7,2%.

Wykonano pomiary na 4 wysokościach ustawionych w linii pionowej (10 cm, 30 cm, 140 cm oraz 210 cm). Wyniki obu górnych pomiarów wykazały nieznaczną (normalną) wilgotność zapraw, natomiast w partiach dolnych występuje nieco podwyższona wilgotność. Pomiary z dolnych części pokazują nierównomierne występowanie nadmiernego zawilgocenia tynków (na niebiesko zaznaczone w tabeli nadmierne zawilgocenie).

Pomiar został wykonany w okresie gdy posadzka przy ścianach kościoła pozostawała sucha. Możliwe że problem zawilgocenia tynków i posadzki jest zjawiskiem okresowym, uzależnionym od warunków klimatycznych i poziomu wód gruntowych. Wskazuje on jednak problemy ze stanem izolacji poziomej murów.

 miejsca wykonania pomiarów

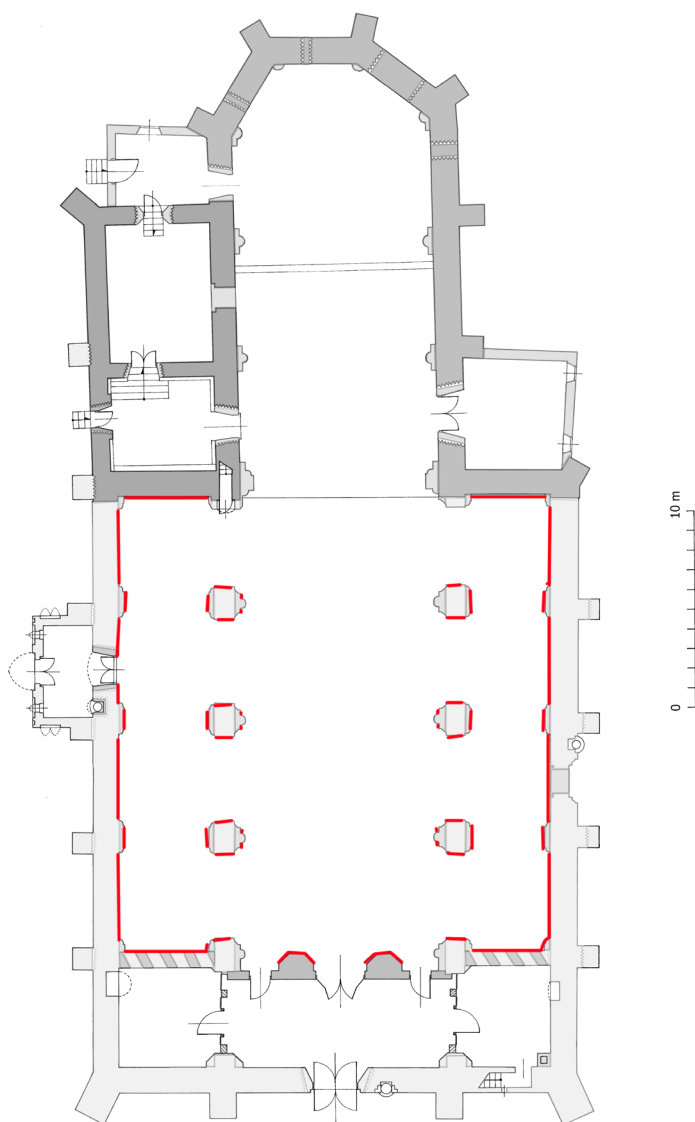

nr i miejsce pomiaru	pomiar wilgotności w % (przy temperaturze powietrza 3,5–5°C)			
	na wysokości 10 cm	na wysokości 30 cm	na wysokości 140 cm	na wysokości 210 cm
1. ściana wschodnia prezbiterium	9,4	9,4	1,7	1,5
2. ściana północna prezbiterium	7,9	8	1,6	1,6
3. zakrystia	7,2	4,7	0	1,5
4. nawa główna filar pn-wsch	4,7	8	0	1,5
5. nawa główna filar pn-zach	12,7	6,4	0	1,5
6. nawa główna filar pd-środkowy	4	7,3	1,2	1,6
7. ściana wschodnia w nawie południowej	5,7	6,4	1,1	1,6
8. ściana pd w nawie południowej	10,2	1,9	0	1,5
9. ściana pn w nawie północnej	7,9	7,8	1,9	1,6
10. kruchta	8,2	8,2	1,2	1,6
11. kotłownia	8,1	7,4	0	1,4
12. kaplica	6,8	7,5	0	1,3

W związku z faktem, iż wykonanie nowej betonowej wylewki we wnętrzu kościoła w znaczący sposób zmieniło sytuację wilgotnościową w świątyni należy przywrócić możliwość migracji wilgoci i soli bezpośrednio przez posadzkę. Obecnie cała wilgoć znajdująca się pod posadzką, nie mogąc przedostać się przez szczelną barierę w postaci wylewki migruje w ściany, co skutkuje, w wyniku podciągania kapilarnego, silnym zawilgoceniem wszystkich murów wewnątrz kościoła do wysokości 30-60 cm. W tej partii ujawnia się też bardzo duże zasolone, destrukcja i osypywanie się tynku w wyniku krystalizacji soli.

Zakres przewidzianych prac:

Zdjęcie rzędu płytek wzdłuż ścian zewnętrznych i kolumn, usunięcie betonowej wylewki i izolacji dochodzącej do muru ceglanego i otworenie kanałów, osuszenie ścian, założenie w przyziemiu tynków renowacyjnych, zasypanie kanałów suchym żwirem i ułożenie na zaprawie wapiennej płyt z wapienia estońskiego.

Rozmieszczenie planowanego przywrócenia możliwości migracji wilgoci przez posadzkę.

POLICHROMIE DOWMUTA

sceny z północnej kruchty, fresk na tynku

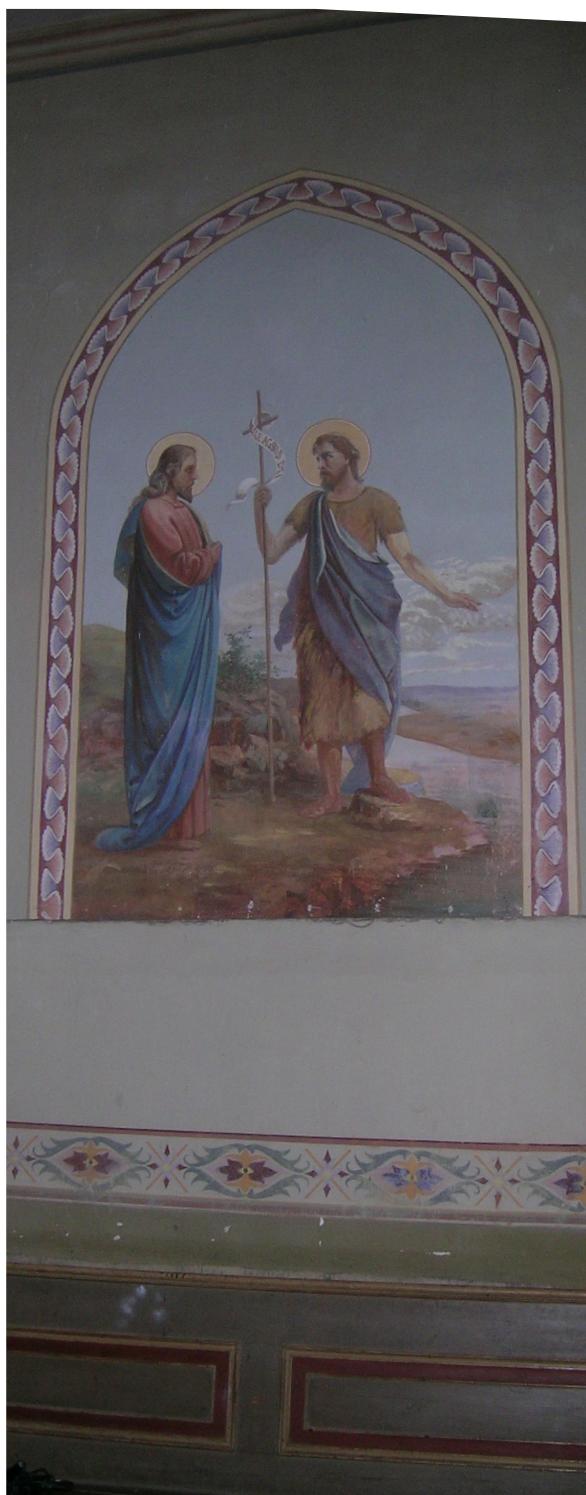
Autor: Dowmut

Datowanie: 1898

- Północna ściana kruchty
Nr rejestru: B-151 z dnia 14.12.2006 r.

TECHNIKA WYKONANIA:

Polichromia wykonana w technice fresku na tynku. Przedstawienie Chrystusa przed Janem Chrzcicielem i przedstawienie św. Piotra.

Dekoracja malarska Dowmuta na północnej ścianie kruchty.

DAWNE ZABIEGI KONSERWATORSKIE:

1926 konserwacja polichromii Dowmuta przez Władysława Drapiewskiego, brak szczegółowych informacji czy była wykonana jakaś ingerencja w malowidła, można przypuszczać że zaostały wykonane naprawy nie wpływające na formę przedstawień.

1945-50 wykonanie nowej polichromii w nawie głównej i bocznych przez Józefa Warzyńskiego.

Możliwe że w związku z pracami przy nowych polichromiach przedstawienia zostały częściowo przemalowane po formie.

STAN ZACHOWANIA:

Powierzchnia polichromii mocno zabrudzona, miejscami lekko spękana i osłabiona adhezja tynku.

Widoczne są zmienione kolorystycznie retusze , przemalowania oraz drobne uzupełnienia tynku.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH:

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej i opisowej.
2. Pobranie próbek do szczegółowych badań technologicznych.
3. Odsłonięcie oryginalnych warstw tynków i polichromii. Oczyszczenie powierzchni malowidła (mechanicznie: skalpelami, gumkami, sztyftami z włókien szklanych, gąbkami Wishab oraz tamponami nasączonymi wodą.)
4. Konsolidacja polichromii (np. roztwór Paraloidu B72 acetonie zróżnicowanym stężeniu)
5. Podklejenie i konsolidacja oryginalnego tynku (Primal AC 33, Ledan TB1).
6. Założenie kitów i łąt wapienno-piaskowych (np. wapno lasowane, piasek kwarcowy, Ledan TB1)
7. Wykonanie retuszy scalających (Primal AC33, pigmenty Kremmer)
8. Zabezpieczenie powierzchni polichromii (np. 3% roztworem Paraloidu B72 toluenie)
9. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej

POLICHROMIE WŁADYSŁAWA DRAPIEWSKIEGO

Autor: Władysław Drapiewski

Datowanie: 1926 rok

na sklepieniach i ścianach prezbiterium oraz na półkolumnach filarów międzynawowych
PREZBITERIUM

1. Bogata dekoracja ornamentalna z przedstawieniami aniołów, sklepienia prezbiterium,
Nr rejestru: B-151 z dnia 14.12.2006 r.
2. Scena Zmartwychwstania, ściana północna trzecie przęsło prezbiterium od zachodu,
Nr rejestru: B-151 z dnia 14.12.2006 r.
3. Symboliczne przedstawienie rzymskiej Bazyliki św. Piotra, ściana północna trzecie przęsło prezbiterium od zachodu,
Nr rejestru: B-151 z dnia 14.12.2006 r.
4. Scena Ukrzyżowania, ściana północna drugie przęsło prezbiterium od zachodu,
Nr rejestru: B-151 z dnia 14.12.2006 r.
5. Przedstawienie para aniołów z Chustą św. Weroniki, ściana północna drugie przęsło prezbiterium od zachodu,
Nr rejestru: B-151 z dnia 14.12.2006 r.
6. Scena Bożego Narodzenia, ściana północna pierwsze przęsło prezbiterium od zachodu,
Nr rejestru: B-151 z dnia 14.12.2006 r.
7. Przedstawienie adorującej pary aniołów, ściana północna pierwsze przęsło prezbiterium od zachodu,
Nr rejestru: B-151 z dnia 14.12.2006 r.

NAWA GŁÓWNA

8. Dekoracja malarska półkolumn na filarach międzynawowych

Dekoracja malarska prezbiterium

Dekoracja malarska Władysława Drapiewskiego sklepienia prezbiterium,

Wysklepki prezbiterium w Wąsosz.

Fragment dekoracji malarskiej ściany północnej prezbiterium pod przedstawieniem Bożego Narodzenia.

Polichromie pierwszego przęsła od zachodu ściany północnej prezbiterium. Widać mocno pudrujące się przemalowanie ponad lamperią, pod spodem widoczna ciemniejsza warstwa. Farba olejna lamperii łuszczy się, odspaja i pęka.

Polichromie prezbiterium. Widać mocno pudrujące się przemalowanie ponad lamperią, pod spodem widoczna ciemniejsza warstwa. Farba olejna lamperii łuszczy się, odspaja i pęka.

TECHNIKA WYKONANIA: W kartach zabytku opisane jest jako fresk na tynku. Można jednak przypuszczać, że Władysław Drapiewski przynajmniej część malowideł wykonał techniką Keim'a, analogicznie jak większość swoich realizacji z tego okresu opisanych m.in. w artykule Ryszarda Szopy *100 lat realizacji polichromii w technice farb mineralnych KEIM w Polsce*, Renowacje i zabytki nr III 2007 s.169 (Załącznik)

DAWNE ZABIEGI KONSERWATORSKIE:

1945-50 wykonanie nowej polichromii w nawie głównej i bocznych przez Józefa Warzyńskiego. Możliwe, że w związku z pracami przy nowych polichromiach przedstawienia zostały częściowo przemalowane po formie.

STAN ZACHOWANIA:

Tynk częściowo spękany (duże pęknięcie pod oknem przy chórze od strony południowej. Miejscami występują odspojenia tynku. Widoczne są drobne wykruszenia przy spękaniach oraz liczniejsze w dolnej partii przy posadzce. Pod oknami oraz na sklepieniu prezbiterium, widoczne zacieki i zawilgocenia. Warstwa malarska pociemniała i zabrudzona. Widoczne zmienione kolorystycznie retusze i różniące się fakturą uzupełnienia zaprawy. Wtórny cementowy cokół jest najprawdopodobniej sprzeczny z pierwotnym rozwiązaniem estetycznym ścian.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH:

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej i opisowej.
2. Pobranie próbek do szczegółowych badań technologicznych.
3. Oczyszczenie polichromii Drapiewskiego. Usunięcie pudrujących się warstw przemalowań, usunięcie zmienionych kolorystycznie retuszy, usunięcie zbyt rozległych, osłabionych i nie pasujących powierzchnią uzupełnień zaprawy, doczyszczenie powierzchni malowidła (mechanicznie: skalpelami, gumkami, sztyftami z włókien szklanych, gąbkami Wishab oraz tamponami nasączonymi wodą.)
4. Konsolidacja polichromii (np. roztwór Paraloidu B72 acetonie zróżnicowanym stężeniu)
5. Podklejenie i konsolidacja oryginalnego tynku (Primal E 330, Ledan TB1).
6. Założenie kitów i łąt wapienno-piaskowych (np. wapno lasowane, piasek kwarcowy, Ledan TB1)
7. Uzupełnienie złocień złotem w płatkach na mikstion.
8. Wykonanie retuszy scalających (np. Primal AC33, pigmenty Kremmer)
9. Zabezpieczenie powierzchni polichromii (np. 3% roztworem Paraloidu B72 toluenie)
10. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej

POLICHROMIE JÓZEFA WARZYŃSKIEGO

ściany i sklepienia naw oraz filary międzynawowe,

Nr rejestru: B-151 z dnia 14.12.2006 r.

Autor: Józef Warzyńskio

Datowanie: 1945-50 r.

1. Sklepienia naw - dekoracja ornamentalna wysklepek z żebrami o dekoracji geometrycznej,
Nr rejestru: B-151 z dnia 14.12.2006 r.
2. Podłucza arkad międzynawowych z licznymi ornamentami o charakterze maryjnej,
chrystiologicznej i kościelnej,
Nr rejestru: B-151 z dnia 14.12.2006 r.
3. Przedstawienia świętych w górnych, ślepych szczytach arkad nawy głównej na ścianie
południowej: bł.Czesław Odrowąż, królowa Jadwiga, św. Andrzej Bobola, św. Kazimierz
Królewicz, na ścianie północnej: Michał Archanioł, św. Izydor, św. Antoni, św. Frznciszek
Nr rejestru: B-151 z dnia 14.12.2006 r.
4. ściany naw bocznych z dekoracją ornamentalnąNr rejestru: B-151 z dnia 14.12.2006 r.

TECHNIKA WYKONANIA:

W kartach zabytku opisane jest jako fresk na tynku. Z pewnością jednak polichromia ta została wykonana w technice klejowej lub wapiennej. Szczegółowe określenie techniki wymaga badań technologicznych

DAWNE ZABIEGI KONSERWATORSKIE:

konserwacja 1978–79 Stanisława Majda z zespołem (szczegółowe dane w dokumentacji – stosowano głównie dyspersję wodną polioctanu, a retusze wykonano temperą jajową)

STAN ZACHOWANIA:

W bardzo złym stanie zachowany jest dolna partia. Przemalowana została najprawdopodobniej farbami olejnymi, obecnie łuszczącymi się. Ma bardzo słabą adhezję do tynku i w wielu miejscach jest wykruszony. Widoczne są liczne rozległe retusze odbiegające kolorystycznie od oryginału.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH:

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej i opisowej.
2. Pobranie próbek do szczegółowych badań technologicznych.
3. Podklejenie i konsolidacja odpajających się warstw malarskich (Primal AC 33).
4. Usunięcie zmienionych kolorystycznie retuszy, usunięcie zbyt rozległych i osłabionych uzupełnień zaprawy, oczyszczenie powierzchni malowidła (mechanicznie: skalpelami, gumkami, sztyftami z włókien szklanych, gąbkami Wishab oraz tamponami nasączonymi wodą.)
5. Konsolidacja polichromii (np. roztwór Paraloidu B72 acetonie zróżnicowanym stężeniu)
6. Podklejenie i konsolidacja oryginalnego tynku (Primal E 330, Ledan TB1).
7. Założenie kitów i łąt wapienno-piaskowych (np. wapno lasowane, piasek kwarcowy, Ledan TB1)
8. Wykonanie retuszy scalających (np. Primal AC33, pigmenty Kremmer)
9. Zabezpieczenie powierzchni polichromii (np. 3% roztworem Paraloidu B72 toluenie)
10. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej

Fragmenty polichromii w dolnej partii filarów międzynawowych. Widoczne rozległe przemalowania zniszczonych fragmentów.

Fragmenty polichromii w dolnej partii filarów międzynawowych. Widoczny rozległy ubytek warstwy malarskiej.

Fragmenty polichromii w dolnej partii ścian. Widoczne rozległe przemalowania i zniszczonych dekoracji malarskich. Olejne przemalowanie łuszczy się i odpada całymi płatami.

Fragmenty polichromii w zwieńczeniu łuku arkad międzynawowych. Widoczne ubytki warstwy walcarskiej.

Fragmenty polichromii sklepień nawy bocznej z widocznymi zaciekami i białymi wysoleniami powodującymi destrukcję powłok malarskich.